

דף שבועי

בס"ד

פרשות אחרי מות קדושים, תשפ"ג, מספר 1517

העקידה השנתית

יונה בר-מעוז

בשבעת ימי המילואים, משה לא הכניס כלל את דם פר החטאת של אהרון אפילו אל אוהל מועד, וכמוהו גם אהרון ביום השמיני למילואים, שבו החל לשרת בקודש באופן עצמאי. וזאת על אף שדם פר החטאת של הכוהן המשיח צריך להיות מוכנס עד "לפני ה' את פני פרכת הקדש" (וי' ד:ו), וכן חטאת 'העלם דבר' מן הקהל, "לפני ה' את פני הפרכת" (שם:ז). בנוסף, אהרון בוודאי הפיק את הלחם ממיתת בניו על שעשו מה שלא נצטוו, ובוודאי אינו זקוק לאזהרה כזו. תמיהה גדולה מזו היא דרך העקיפין שבה מוזהר אהרון, על ידי משה, בניגוד לאזהרה ישירה מה' שניתנה לו באותו זמן: "וַיִּדְבֹר ה' אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: יֵן וְשָׁכַר אֶל תִּשֶׁת אֶתָּה וּבְנֶיךָ אֶתָּךְ בְּבִאֲכֶם אֶל אֶהֱל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ" (וי' יח-ט); וכי כניסה לקודש הקודשים חמורה פחות מכניסת שתויי יין לאוהל מועד, ואפשר להסתפק באזהרה על ידי שליח?

נראה שהפתיחה הראשונה על מות בני אהרון בקרבנתם לפני ה' מסבירה בראש ובראשונה מדוע מלכתחילה ירצה אהרון לבוא אל הקודש פנימה. בני אהרון קרבו אל הקודש דווקא משום היותם בניו, ולכן לא נזכר שמם, כי הוא נתן להם דוגמה אישית של דבקות בה' בלי פחד, אף שלא צווה ישירות. אהרון הפגין אומץ רב כאשר התלווה למשה ודרש מפרעה לשלח את בני ישראל, כי לאהרון חסרו שני דברים שהיו למשה: הוא לא גדל כנסיך חופשי ומכובד בארמון

כאשר נזכר מותם של בני אהרון בפתיחת פרשת אחרי מות, יש התעלמות מרוב הפרטים של האירוע שתואר קודם לכן (וי' יא-ב), כולל שמם, ומודגשת רק הקרבה לפני ה' ומיתתם: "וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיִּמְתּוּ" (וי' טז:א). נראה לכאורה, שהפתיחה הזאת באה בעיקר לשם הדגשת האיום הרמוז בה פעמיים (=מות, וימותו). שכן, מייד באה פתיחה נוספת שמספיקה להבנת העניין בכללו בלי קודמתה: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן אַחִיךָ וְאֵל יְבֵא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרֶכֶת אֶל פְּנֵי הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בְעֵנָן אֲרָאָה עַל הַכְּפֹרֶת" (שם:ב), ובהמשך מתואר באיזה אופן אהרון יכול לעשות זאת מבלי להסתכן במוות, הן ביום הכיפורים והן בכל עת שירצה.¹

אלא שהפתיחה השנייה עצמה תמוהה מאד. וכי למה יעלה על דעתו של אהרון לבוא בכל עת מִבֵּית לְפָרֶכֶת אֶל פְּנֵי הַכְּפֹרֶת, וצריך להזהירו על כך? מדוע ירצה להיכנס לקודש הקודשים אם לא צווה? הן

* יונה בר-מעוז לימדה במחלקה לתנ"ך ובמחלקה ללימודי יסוד ביהדות. היא עובדת בכירה במפעל "מקראות גדולות הכתר", שם היא עוסקת בהתקנת פירושי המפרשים.

** המאמר מוקדש באהבה לאחותי טובה בהגיעה לגיל שיבה, ויהי רצון כי יזכנה א-לוהים בחפץ לבבה.

*** העקידה - זאת ההגיה לפי מסורת תימן, על פי יהודה רצהבי, **אוצר לשון הקדש שלבני תימן**, תל אביב 1978. 1 נאמר לאהרון שהוא בלבד (ולא כוהנים אחרים) יכול להיכנס לקודש הקודשים גם בזמנים אחרים, ולא רק ביום הכיפורים, אם ימלא אחר ההוראות הניתנות לו. אבל גם ביום הכיפורים כרוכה בכך סכנת מוות, אף שזו חובה.

התשובה המוצעת היא, שכדי לכפר על העם צריכים מסירות נפש למענו,⁴ אבל מסירות נפש שאין בה כל מניע אישי, ואף אינה תוצאה של התפעמות מהתגלות א-לוהית. כזאת הייתה התנהגות יצחק בסיפור העקידה, ו'מעשה אבות סימן לבנים'. ואכן, אפשר לראות מעין הקבלה בתחום הרוחני בין ראשית חייו של יצחק לבין ראשית עם ישראל. שמו של יצחק ברגע הולדתו מבטא את השמחה על בואו לעולם,⁵ אבל רק בשלב מאוחר יותר אברהם נותן ביטוי ברור לשמחה הזאת: "וַיִּגְדַל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אֲבָרָהֶם מִשְׁתָּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֹל אֶת יִצְחָק" (בר' כא:ח). לפי פשוטו נראה שרק בשלב הזה יוצא הפעוט מהסכנות האורבות לו, ולכן רק עתה שלמה שמחת מולידיו, אך מכאן ועד חגיגת ענק יש מרחק רב. המשתה והשמחה הגדולה יקבלו הצדקה רק כאשר יעמוד יצחק בניסיון העקידה שמוכיח את היותו ראוי לרשת את כל ההבטחות המפליגות שקיבל אביו לפני היוולדו.

בינתיים יש לשים לב שבין שמחת הלידה לשמחת הגמילה התרחש אירוע ייחודי בתולדות אבות האומה: מילת התינוק הראשון ביום השמיני להולדתו.

תופעה דומה נראית בהולדתו הרוחנית של עם ישראל בראש החודש הראשון.⁶ הוא יוצא מן הרחם המצרית כאשר הוא מקבל את המצווה הראשונה מא-לוהיו: האירוע הזה עובר, כמו הולדת יצחק, בלי שיעורר תשומת לב רבה מדיי, ובעקבותיו באה ברית המילה שהייתה נחוצה לשם אכילת הפסח בליל ט"ו בחודש. לאחר מכן באה תקופת החלמה מטראומת

המלוכה המצרי, אלא חי מינקותו בין העבדים הכנועים הנרמסים תחת יד פרעה העריץ, וא-לוהים לא הראהו אותות ונפלאות כדי לשכנעו לצאת לשליחות; הוא לא ראה סנה בוער ואיננו אוכל, א-לוהים לא קרא בשמו פעמיים,² מטהו לא הפך לנחש וידו לא נצטרעה, לכן לא הייתה לו כל ודאות שיצא בשלום ממפגש טעון עם פרעה. מפי א-לוהים שמע אהרון רק שעליו לפגוש את אחיו, ואת כל היתר שמע מפי משה: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַהֲרֹן לֵךְ לְקִרְאֵת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשַׁק לוֹ. וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל דְּבָרֵי ה' אֲשֶׁר שָׁלַח וְאֵת כָּל הָאֵתֶת אֲשֶׁר צִוְּהוּ" (שמ' ד:כז-כח).

אם כך, ההנחיות מפי משה לכניסה אל קודש הקודשים רומזות למקור הזכות שזכה אהרון לשרת לפניי ולפנים, שכן כך נהג מהרגע הראשון שנפגש שוב עם אחיו לאחר שנות פרידה ארוכות. רק אדם עם אמונה עזה בא-לוהים יכול לסכן את חייו במודע, בהליכה לפרעה, מבלי שנצטווה על כך ישירות מפי הא-ל. אך אדם כזה הוא בדרך כלל גם אדם ששואף להתקרב אל א-לוהים בכל ליבו. הרצון הזה הוא חיובי מאוד,³ אך יש צורך בגבולות ברורים בתחום הזה, ומות שני בני אהרון משמש תמרור אזהרה.

אלא שנשאלת השאלה, מה מקום יש לכלול את הכניסה לקודש הקודשים בעבודת המקדש, כשברור מהאזהרה לאהרון, "וְלֹא יָמוּת" (וי' טז:ב), וממה שקרה לבניו, שהדבר כרוך בסכנת מוות?

4 דבר דומה עשה משה לאחר חטא העגל: "וַיַּעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתָם וְאִם אֵין מִחְנֵי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ" (שמ' לב:לב).

5 כפי שמראה תרגום אונקלוס לדברי שרה: "וַתֹּאמֶר שָׂרָה צָחַק עֲשֵׂה לִי אֱלֹהִים כָּל-הַשְּׂמֵעַ יִצְחָק לִי" - "וַאֲמַרְתְּ שָׂרָה חֲדָוָא עֲבַד לִי ה' כָּל דְּשָׂמַע יְחִדִּי לִי" (בר' כא:ו).

6 לכך רומז המדרש שהביא רש"י בתחילת פירושו לתורה: **בראשית ברא אלהים** - "אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ'החדש הזה לכם' (שמ' יב:ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל" (תנ"ב בר' יא).

2 לאות חיבה בהתקשרות מיוחדת, כמו שעשה לאברהם בסיפור העקידה. מההתגלות הראשונה לשמואל (פרק ג') אנו למדים עד כמה הקריאה הא-לוהית ברורה ואין אפשרות להתעלם ממנה. רמב"ם (מורה נבוכים ג, כד) הסיק מסיפור העקידה את הוודאות המוחלטת של הנבואה בלבן של הנביא, שאם לא כן לא היה אברהם מצייט ציות כה מוחלט לצו כה תובעני.

3 הרצון להתקרב לא-לוהים מקבל ביטוי מרומם במזמורי תהלים: "כִּאֲלֵ תַעֲרַג עַל אֶפְיָקֵי מַיִם כִּן נַפְשִׁי תַעֲרַג אֶלֶיךָ אֱלֹהִים. צִמְאָה נַפְשִׁי לֹא-לֵהִים לְאֵל חַי מֵתִי אָבּוֹא וְאֶרְאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים" (מב:ב-ג); "צִמְאָה לֵךְ נַפְשִׁי כִּמְהָ לֵךְ בְּשָׂרִי" (סג:ב); "נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לַחֲצֵרוֹת ה' לְבִי וּבְשָׂרִי יִרְנְנוּ אֵל אֵל חַי" (פד:ג); "וַאֲנִי קָרַבְתִּי אֱלֹהִים לִי טוֹב" (עג:כח) ועוד.

לכשיגדל יצחק הוא יעמוד בניסיון שאין דומה לו, כשיסכים להיעקד ולפשוט צווארו לשחיטה בידי אביו לפי צו א-לוהים שניתן רק לאברהם ולא לו. ניסיון כזה לא יעבור העם, אבל הוא יביע את דבקותו בא-ל כאשר ייענה בהתלהבות לצו הקמת המשכן שממחיש את קרבת א-לוהים, ובכך ינקה את עצמו במעט מחטא העגל. מסירות נפש עד כדי נכונות למות בצו ה' תוכל להיות מודגמת רק על ידי יחיד שיעמוד בראש העם, והתפקיד הזה נפל על האדם המתאים שהוכיח את עצמו בציות לא--ל בלי לחשוש לחייו, הוא אהרון.

אהרון ישרת בקודש הקודשים ביום הכיפורים, גם משום שהוא מבקש את קרבת ה' למרות סכנת המוות הכרוכה בה, ובזכות כך יעלה בידו לכפר על חטאי העם. בכך מצטרפת זכות אהרון לזכות יצחק, שהרי אנו חוזרים ומבקשים בתפילותינו לרחם עלינו גם מכוח מסירות נפשו של יצחק בשעת העקידה.

לכן, גם אצל הכוהנים שיבואו לאחר אהרון, אם עבודת יום הכיפורים שלהם תיעשה באמת מתוך רצון להתקרב אל ה' כדי לכפר על העם, יתקיים בכל כוהן כזה: "ויום טוב היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקודש" (משנה יומא ז, ד). שכן, בכל שנה מחדש הונחה הסכין על צווארו, והוא לא היה בטוח כלל שמלאך יקרא למענו משמיים: "עֲתָה יְדַעְתִּי כִּי יִרְאֶה אֱלֹהִים אֶתְּהָ" (בר' כב:יב).

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
 כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
 ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.
 הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
 יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

העבודות וזעזוע הלידה, ומדרש חז"ל המשיל זמן זה לתקופת ההתחזקות של נער רך:

אמר ר' יצחק: ראויין היו ישראל בשעה שיצאו ממצרים שתינתן להם תורה מיד, אלא אמר הקב"ה: עדיין לא בא זיוון של בני, משעבוד טיט ולבנים יצאו – ואין יכולין לקבל תורה מיד. משל למה הדבר דומה? למלך שעמד בנו מחליו, ואמרו לו פדגוגו: "ילך בנך לאסכולי (=ביונית: לבית הספר) שלו", אמר (המלך): עדיין לא בא זיוו של בני, ואתה אומר: "ילך בני לאסכולי שלו"? אלא יתעדן בני שנים ושלושה ירחים במאכל ובמשתה ויבריא, ואח"כ ילך לאסכולי שלו". כך אמר הקב"ה: "עדיין לא בא זיוון של בני: משעבוד טיט ולבנים יצאו ואני נותן להם את התורה? אלא יתעדנו בני שנים שלושה חודשים במן ובאר ושלו וואח"כ אני נותן להם את התורה. אימתי? בחודש השלישי (קהלת רבה ג, יא).

כאשר יגיע מעמד הר סיני בברקים ורעמים וקול שופר יהיה בכך דמיון מה למשתה הגמילה של יצחק, אלא שהעם בראשית דרכו הרוחנית, כמו יצחק הפעוט, אינו יורד לעומק המתרחש סביבו, אף שהכול נעשה לכבודו. לכן הוא נרתע מגודל המעמד⁷ ומבקש ממשה: "דַּבֵּר אֶתְּהָ עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת" (שמ' כ:טו). כיוון שאין העם מפנים את הזכות הגדולה שנפלה בחלקו לשמוע במישרין את דבר ה', הוא סוטה מן הדרך הראויה בתוך זמן קצר, ועובד לתחליף עלוב, לעגל הזהב.

7 גם פיזית: "וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלְפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הַהָר עֹשֵׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֵק" (שמ' כ:טו). אולי היה לכך תיקון באופן סמלי בעת הקמת המשכן שבו קרבו ועמדו לפני ה': "וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל פְּנֵי אֱהָל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי ה'" (וי' ט:ה). וברדת האש משמיים לא נרתעו לגמרי, אלא נפלו על פניהם: "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְגְּזוּ וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם" (שם:כד).